

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.2.1.31>

TEORETYCZNE PODEJŚCIA DO BADANIA MECHANIZMÓW I METOD PUBLICZNEGO ZARZĄDZANIA BEZPIECZEŃSTWEM INFORMACJI JEDNOSTKI

Igor Kukin

*kandydat nauk z administracji publicznej,
doktorant Katedry Bezpieczeństwa Pogranicza
Narodowej Akademii Państwowej Straży Granicznej Ukrainy imienia Bohdana Chmielnickiego
(Chmielnicki, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0003-0976-7884
e-mail: ik-ndi@ukr.net*

Adnotacja. W artykule naukowym autor dokonuje analizy poszczególnych zagadnień, określa treść i strukturę teoretyczno-metodologicznych podstaw publicznego zarządzania bezpieczeństwem informacji jednostki w sferze bezpieczeństwa narodowego państwa. Podkreślono, że człowiek jest głównym elementem systemu społecznego i nosicielem władzy państwowej w kraju demokratycznym. Wymaga to postrzegania bezpieczeństwa informacji jednostki jako jednego z głównych czynników zapewniających bezpieczeństwo informacji w sferze bezpieczeństwa narodowego państwa.

W warunkach współczesnych wojen informacyjnych nie ma idealnej strategii i taktyki, aby wygrać. Ukraińskie społeczeństwo i społeczność międzynarodowa nadal znajdują się pod presją zagrożeń informacyjnych ze strony wrogich państw. Wymaga to przemyślenia pojęcia „informacja” oraz udoskonalenia teorii i praktyki publicznego zarządzania zapewnieniem bezpieczeństwa informacji jednostki w zakresie bezpieczeństwa narodowego. Zaleca się, aby w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego państwa oddzielić następujące kategorie naukowe: funkcje, rola, miejsce, poziomy, narzędzia bezpieczeństwa informacji jednostki.

Dla wzmocnienia immunitetu informacyjnego najważniejszymi mechanizmami administracji publicznej są motywacyjny, regulacje prawne, dwustronny symetryczny dialog ze społeczeństwem, interakcja informacyjna, dokumentowanie działań.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo informacji, wojna informacyjna, bezpieczeństwo informacji jednostki, elementy bezpieczeństwa informacji jednostki, obiekty bezpieczeństwa informacji, mechanizm zapewniania bezpieczeństwa informacji.

THEORETICAL APPROACHES TO THE STUDY OF PUBLIC MANAGEMENT MECHANISMS AND METHODS OF THE INDIVIDUAL INFORMATION SECURITY

Igor Kukin

*Candidate of Sciences in Public Administration,
Doctoral Student at the Border Security Department
National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytsky
(Khmelnysky, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0003-0976-7884
e-mail: ik-ndi@ukr.net*

Abstract. In the scientific article the author analyzes some issues, determines the content and structure of the theoretical and methodological foundations of public management of the individual information security in the field of national security. Emphasis is placed on the fact that person is the main element of the social system and the bearer of state power in a democratic country. This requires considering the individual information security as one of the main factors of information security in the field of national security.

In the conditions of modern information wars, there is no ideal strategy and tactics for victory. Ukrainian society and the international community continue to be under pressure from informational threats from hostile states. This requires a rethinking of the term "information" and further improvement of the theory and practice of public management of the individual information security in the field of national security. It is recommended in the field of national security of the state to distinguish the following scientific categories: functions, role, place, levels, tools of the individual information security.

To strengthen information immunity, the most important mechanisms of public administration are motivational, legal regulation, bilateral symmetrical dialogue with society, information interaction, and documentation activity.

Key words: information security, information war, person information security, components of the person information security, objects of information security, mechanism of providing information security.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ТА МЕТОДІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЮ БЕЗПЕКОЮ ОСОБИСТОСТІ

Ігор Кукін

кандидат наук з державного управління,
докторант кафедри прикордонної безпеки

Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького
(Хмельницький, Україна)
ORCID ID: 0000-0003-0976-7884
e-mail: ik-ndi@ukr.net

Анотація. У статті автор проводить аналіз окремих питань, визначає зміст та структуру теоретико-методологічних засад публічного управління забезпеченням інформаційної безпеки особистості у сфері національної безпеки держави. Акцентовано увагу, що людина є основним елементом соціальної системи та носієм державної влади у демократичній країні. Це вимагає розглядати інформаційну безпеку особистості як один з основних чинників забезпечення інформаційної безпеки у сфері національної безпеки держави.

В умовах ведення сучасних інформаційних війн ідеальна стратегія та тактика для отримання перемоги відсутня. Український соціум та міжнародна спільнота продовжують знаходитися під тиском інформаційних загроз із боку ворожих держав. Це вимагає переосмислення терміна «інформація» та удосконалення теорії і практики публічного управління забезпеченням інформаційної безпеки особистості у сфері національної безпеки. Рекомендовано у сфері забезпечення національної безпеки держави відокремлювати такі наукові категорії: функції, роль, місце, рівні, інструменти інформаційної безпеки особистості.

Для зміцнення інформаційного імунітету найбільш важливими механізмами публічного управління зазначені мотиваційний, правового регулювання, двобічного симетричного діалогу із суспільством, інформаційної взаємодії, документування діяльності.

Ключові слова: інформаційна безпека, інформаційна війна, інформаційна безпека особистості, складники інформаційної безпеки особистості, об'єкти інформаційної безпеки, механізм забезпечення інформаційної безпеки.

Вступ. Людина є основним елементом соціальної системи. В демократичних державах вона вважається найвищою соціальною цінністю та носієм державної влади. Потенційно можлива інформаційна вразливість людей зумовлює розвиток технологій ведення інформаційних війн для досягнення геополітичних цілей невійськовими способами або у поєднанні з ними.

Зважаючи на зазначене, інформаційна безпека стає одним з основних елементів національної безпеки держави. У її структурі відокремлюється низка самостійних напрямів – кібернетична безпека, захист державної таємниці, інформаційна політика держави, захист персональних даних, інформаційна безпека особистості тощо. Нині питання інформаційної безпеки особистості залишаються недостатньо дослідженими. Вона може проявлятися у політичній, економічній, воєнній, соціальній, інформаційній, релігійній та між-національній сферах національної безпеки.

Основна частина. *Мета статті* – дослідити теоретичні підходи з питань публічного управління інформаційною безпекою особистості. *Завдання публікації:* визначити основний зміст теоретико-методологічних засад публічного управління забезпеченням інформаційної безпеки особистості.

Матеріал і методи досліджень. Проблеми забезпечення інформаційної безпеки як невід'ємного сектору національної безпеки знайшли відображення у роботах М.В. Банчука, А.В. Баровської, В.М. Богуш, В.П. Горбуліна, В.В. Дубова, І.В. Клименка, І.О. Ковалю, О.Й. Куляниці, А.П. Ладнюка, А.В. Ландіної, Д.С. Мельника, О.А. Панченка, О.Б. Панченка, В.Д. Пархоменка, В.М. Петрика, М.М. Присяжнюка, Г. Рожкової, А.І. Семенченка, В.Ю. Степанова, В.П. Троня. Окремі питання методології наукових досліджень наведені у роботах Г.О. Бірга, В.Ю. Богдановича, Ю.Г. Бургу, Л.О. Власенка, А.Я. Мачинського, В.М. Поповича, Л.С. Протосавітської

Для написання статті використано діалектичний, системний, соціологічний, історичний, культурологічний методи дослідження. Запропоновані структурні елементи теорії публічного управління інформаційною безпекою особистості були отримані методом аналізу і синтезу. Документальною базою дослідження стали Конституція України, Закони України «Про національну безпеку», «Про інформацію».

Результати. Політичне протистояння може здійснюватися з використанням військових та невійськових форм боротьби. Основними загрозами національній безпеці вважаються посягання на суверенітет та територіальну цілісність держави, нарощення суміжною державою військових сил поблизу державного кордону, військово-політична нестабільність у сусідніх державах, можливість застосування ядерної зброї, зниження можливостей військової організації держави, політизація силових структур, створення незаконних військових формувань. Слід зазначити, що у сучасних умовах підвищується увага до розвитку непрямих методів протистояння (Богданович, 2001: 62).

Проблеми у якісному функціонуванні держави виникають під впливом: змін соціально-економічного та політичного устрою і правової системи; реформування органів державної влади; гармонізації законодавства з міжнародними нормами права; загострення конкуренції; наявності прогалин у правотворчій

та правозастосовні практики, що породжують розвиток протиправної діяльності (Попович, 2015: 70). Крім цього, набувають розвитку спеціальні операції, що проводяться політико-дипломатичними, економічними та іншими засобами, з використанням психологічного впливу та сучасних технологій інформаційного протиборства (Богданович, 2001: 26).

Забезпечення національної безпеки України передбачає захист державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз. Це завдання вирішується сектором безпеки й оборони України, який утворюють органи державної влади, Збройні Сили України та інші створені відповідними законами військові формування, правоохоронні та розвідувальні органи, державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, сили цивільного захисту, оборонно-промисловий комплекс України, громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки держави (Закон України, 2018).

Це потребує використання терміна «публічне управління» у сфері забезпечення національної безпеки замість «державне управління». Будь-яке рішення, що приймається людиною, потребує врахування необхідної та достовірної інформації. Проблема забезпечення інформаційної безпеки особистості стосується практично всіх сфер діяльності людини.

Вирішення загальносуспільних цілей і завдань із питань публічного управління реалізується шляхом узгодження питань спільної праці та побуту людей (Малиновський, 2009). Невід'ємною складовою частиною національної безпеки є інформаційна безпека. Вона є продуктом синергії результатів захисту кібернетичного простору, забезпечення інформаційної безпеки особистості та виконання силами безпеки та силами оборони комплексу інших заходів забезпечення інформаційної безпеки.

Відповідно до законодавства України захист інформації передбачає проведення сукупності правових, адміністративних, організаційних, технічних та інших заходів, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї. Під терміном «інформація» розуміються «будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» (Закон України, 1992).

У наукових джерелах найбільш поширені визначення терміна «інформація» такі: відбиття різноманітності; усунення невизначеності; зв'язок між керуючою та керованою системами перетворення повідомлень; єдність змісту та форми; міра впорядкованості, організації системи в її зв'язках з навколишнім середовищем (Ладанюк, 2020: 306).

Виходячи з функції науки як опису, пояснення, передбачення та розуміння об'єктивної реальності критерій науковості полягає у об'єктивності, системності, практичній спрямованості, орієнтації на передбачення, доказовості, обґрунтованості та достовірності отриманих результатів (Бірта, 2016: 8).

Існують різні підходи до визначення терміна «методологія». Зокрема, логічна організація діяльності людини (передбачає визначення мети і предмета дослідження, підходів і орієнтирів щодо його проведення, вибору засобів і методів) з метою отримання найкращих результатів (Ладанюк, 2020: 73). Вчення про правила мислення під час створення теорії науки, про наукові методи пізнання й перетворення світу та сукупність методів дослідження, що застосовуються в будь-якій науці відповідно до об'єкта її пізнання (Ладанюк, 2020: 176). Методологія забезпечення інформаційної безпеки особистості включає філософський, загальнонауковий і конкретно-науковий рівні та відповідні методи пізнання (Попович, 2015: 76).

Наявні в суспільному житті протиріччя, рішення яких вимагає створення нових методів вивчення, пошуку нових підходів, засобів і ресурсів, породжуються певними проблемами (Ладанюк, 2020: 75). Вони також можуть бути характерними для існуючої термінології, яка не завжди має властивості системності, однозначності тлумачення, відсутності експресії та стилістичної нейтральності (Бірта, 2016: 64). Частково це є наслідком поступового удосконалення системи знань про навколишній світ.

Наукове знання фіксується у формах законів, теорій, описів об'єктивної реальності, шляхом включення до процесів пізнання основних властивостей, взаємних зв'язків, відносин об'єктів реальності, методів (принципи, прийоми, способи пізнання), функцій (напрями теоретичного, методологічного, пізнавального, практичного призначення), категорій, якими виражається зміст пізнаного (Протосавицька, 2019: 5).

У сфері забезпечення інформаційної безпеки особистості необхідно відрізнити можливості та функції теорії та методу як наукових понять. Так, теорія – результат попередньої діяльності, націлений на вирішення проблеми, система ідеальних образів, що відображають сутність, закономірності об'єкта. Її основними функціями є пояснення і проорокування (Бірта, 2016: 22). Метод – спосіб пізнання та діяльності суб'єкта (Бірта, 2016: 19), спосіб досягнення мети (Ладанюк, 2020: 80). Він є передумовою подальшої діяльності та її регулювання, спрямовується на виявлення способів і механізмів дослідження та перетворення реальності. Включає систему регуляторів, правил, принципів, що виступають як знаряддя подальшого пізнання і зміни дійсності (Бірта, 2016: 22).

У сфері забезпечення інформаційної безпеки протиріччя пов'язані з недосконалістю наших знань про природу інформації, причини існування передумов до потенційної інформаційної вразливості особистості, недостатнім дослідженням інформаційних процесів у суспільстві. Це відображається на якості нормативно-правового забезпечення діяльності сектору безпеки й оборони держави та правосвідомості громадян.

Небезпечні та шкідливі інформаційні впливи на суспільство не завжди можуть бути завчасно виявлені та збережені на матеріальних носіях. Логіка процесів інформаційного протиборства вимагає від спецслужб

супротивника якомога довше приховувати факти інформаційних впливів. Інформація, що циркулює в соціальних мережах, також не завжди може бути завчасно виявлена та задокументована. Це дає змогу супротивнику виграти час, мінімізувати ризики адекватної асиметричної протидії та унеможливити або відтермінувати подання країною-жертвою позовів у міжнародні судові інстанції.

В окремих випадках процеси судочинства та застосування норм права ускладнює недосконалість законів. Як приклад, Законом України заборонено набуття громадянством України подвійного громадянства (Закон України, 2001). Водночас відповідальність за це правопорушення досі не визначена. До складу сектору безпеки й оборони також мають входити органи місцевого самоврядування, які, на відміну від громадських об'єднань, мають чітко визначені іншими нормами права завдання з питань забезпечення національної безпеки. Зокрема, такі повноваження визначені в статті 18 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» (Закон України, 1993).

До основних ознак системи відносять: наявність взаємопов'язаних елементів; утворення підсистем у результаті взаємодії елементів; цілісність; можливість розгляду компонентів у відносній ізольованості; наявність внутрішніх зв'язків між компонентами та підсистемами; можливість відокремлення утворюючих систему зв'язків; зв'язок з іншими системами зовнішнього середовища (Ладанюк, 2020: 181).

Базові складові частини системи забезпечення інформаційної безпеки особистості утворюють суб'єкти та об'єкти інформаційної безпеки, механізми та інструменти публічного управління, інформаційні технології, відповідне технологічне обладнання, індикатори стану інформаційної безпеки особистості, соціальні комунікації. Найбільш важливими механізмами забезпечення інформаційної безпеки особистості є мотиваційний, правового регулювання, двобічного симетричного діалогу із суспільством, інформаційної взаємодії, документування діяльності. Механізм забезпечення інформаційної безпеки особистості передбачає нормативно регламентовану спільну діяльність суб'єктів щодо забезпечення законних прав, інтересів та свобод людини і громадянина, в межах якої суб'єктами діяльності використовуються притаманні їм методи публічного управління. Найбільш характерними з них є: правові, соціально-психологічні, інформаційно-аналітичні, адміністративні, економічні.

Зважаючи на те, що у сучасних умовах національна безпека все більшою мірою залежить від стану інформаційної безпеки міжнародної спільноти, потребується разом із державними механізмами публічного управління інформаційною безпекою особистості передбачати створення міжнародних та міждержавних механізмів взаємодії і співпраці.

З погляду державного будівництва проблема забезпечення інформаційної безпеки особистості починає проявлятися з розуміння громадянином принципом розподілу державної влади, що визначений конституцією, та впровадженням у державі механізмом стримування і противаг. Без цього неможливо забезпечити доцільний для демократичного розвитку держави, передбачений законодавством процес вимагання народом доцільного розподілу державної влади, оцінки кандидатів, які можуть призначатися на посади в органах державної влади та місцевого самоврядування, встановлення обмежувальних термінів перебування осіб на вищих посадах в органах державної влади тощо.

Потребує удосконалення система документів стратегічного планування та звітності у сфері національної безпеки й оборони, що визначені Законом України «Про національну безпеку України» (Закон України, 2018). Так, за логікою цього законодавчого акта питання інформаційної безпеки мають бути відображені у стратегії громадської безпеки та цивільного захисту або іншому документі стратегічного планування. Водночас зазначене питання залишається остаточно не врегульованим.

Також потребується переосмислення природи та сутності зворотних зв'язків у соціальній системі, які можуть суттєво впливати на стан забезпечення інформаційної безпеки в суспільстві. Принциповою особливістю є окреслена у терміні «сфера безпеки і оборони» потенційна можливість особистості виступати в ролі суб'єкта та об'єкта публічного управління у сфері національної безпеки України (Закон України, 2018). Крім цього, інформаційні загрози національній безпеці можуть нести як пересічні особи, так і співробітники суб'єктів публічного управління.

Недостатньо дослідженими залишаються інструменти публічного управління забезпеченням інформаційної безпеки особистості. Їх відмінність проявляється через прямий або непрямий вплив на об'єкт управління, ефективність групового та індивідуального впливу, особливості застосування суб'єктами публічного управління. Це потребує їх розподілу на адміністративні, правові, політичні, економічні, соціальні, гуманітарні, мотиваційні, інформаційно-комунікативні, інформаційно-аналітичні, комплексні.

Потребують подальшого розвитку методики оцінки діяльності персоналу та посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування. Для неупередженості висновків вони мають поєднувати інформацію від трьох незалежних джерел: результатів власних (відомчих) перевірок, думки громадян, результатів перевірок незалежними іноземними експертами. Технічними та технологічними засобами посадові особи мають бути максимально упереджені від надання своїм органам необ'єктивних оцінок результатів діяльності. Також необхідне поширення у суспільстві методик неупередженої оцінки інформації і джерел інформації. Потребується вжиття заходів щодо розвитку політичної, правової та інформаційної культури громадян.

Документування є невід'ємним процесом діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Основними загальними функціями документів вважаються: соціальна (соціально значущий об'єкт); комунікативна (засіб зв'язку між елементами соціальної системи); культурна (засіб закріплення і передачі традицій та соціального досвіду). Спеціальні функції документів: правова (засіб закріплення і зміни норм

права у суспільстві); навчальна; пізнавальна; управлінська (регулювання діяльності); меморіальна (джерело історичних відомостей про розвиток суспільства); облікова (супроводження господарської діяльності та її результатів); естетична (відображає образно-художнє засвоєння дійсності та збереження естетичного досвіду) (Бірта, 2016: 48).

Джерельна база дослідження питань забезпечення інформаційної безпеки особистості має включати: відповідні норми міжнародного права; законодавчу та нормативно-правову базу держави; досвід правового регулювання питань забезпечення інформаційної безпеки; державну статистику; документи історичної та культурної спадщини; технології, стандарти публічного управління; інформаційні технології; практику інформаційної взаємодії з міжнародною спільнотою; організаціями; громадськими об'єднаннями та окремими людьми; предмети образно-творчого мистецтва, що пов'язані з історією розвитку держави та інформаційних технологій.

У дослідженні проблем публічного управління забезпеченням інформаційної безпеки особистості необхідно поєднувати синергетичний, культурологічний та аксіологічний підходи. Це пов'язано із властивістю самоорганізації та обмеженими можливостями зовнішнього управління людиною.

Так особливості синергетичного підходу дають змогу врахувати те, що у складних системах: можливо лише сприяння процесам самоорганізації; одночасне покращення разом всіх показників неможливо; у разі наявності декількох станів рівноваги розвитку системи відбувається за зростання її ентропії; завжди існують декілька альтернатив розвитку; кожний елемент системи має інформацію про результати майбутньої взаємодії з іншими елементами; зміна властивостей системи відбувається в точках біфлуктації, де саме і доцільно здійснювати процеси управління (Ладанюк, 2020: 186).

Культурологічний підхід потребує: найбільш адекватного визначення культури; розгляду процесів як явищ культури; використання ознак культури та знань культурології (Ладанюк, 2020: 190). Правомірність цього обґрунтовується тим, що якість збору, накопичення, обробки, перетворення та передачі інформації залежить від розвитку інформаційної культури особистості.

Аксіологічний підхід базується на понятті цінності як переваги смислів і побудованих на цій основі способів поведінки (Ладанюк, 2020: 190). Будь-яке об'єднання людей передбачає наявність певних переваг та особисто усвідомлених кожним учасником спільної діяльності цінностей. У сучасних умовах ведення інформаційної війни Російська Федерація використовує пропаганду ідеї так званого «руського світу», що базується на системі цінностей, яких самі окупанти не дотримуються на тимчасово окупованих територіях України.

Висновки. Отже, інформаційна безпека особистості є одним з основних чинників інформаційної безпеки. Під впливом ефекту синергії окремі їх властивості можуть відрізнятися. Розвиток механізмів забезпечення інформаційної безпеки потребує удосконалення нормативно визначеного порядку спільної діяльності відповідних суб'єктів, кожному з яких притаманні певні методи публічного управління.

Інформаційна безпека особистості як система знань виконує у суспільстві такі функції: гносеологічну (пізнання сутності явищ, здобуття нових знань, виявлення причин помилкового прийняття рішень, інтерпретація фактів, що пов'язані із отриманням, зберіганням, обробкою, передачею та формуванням нової інформації, введення у науковий обіг нової інформації, уточнення та систематизація термінів і понять); ідеологічну; політичну; методологічну (використовує існуючі та формує нові методи пізнання); науково-прикладну (розроблення та обґрунтування рекомендацій для удосконалення та розвитку соціальних процесів, що пов'язані з отриманням, зберіганням, обробкою, передачею та формуванням нової інформації, розроблення інструментарію наукового пізнання); прогностичну (стимулювання розвитку соціальних процесів); культурологічну (всесторонній розвиток особистості); історично-фактологічну (фіксація окремих фактів, процесів, явищ у суспільному житті та адекватна реальності інтерпретація історичних подій); розвитку правосвідомості особистості; активізації самоорганізації особистості, мотивації діяльності.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства потребується удосконалення норм права, що визначають суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки особистості у сфері національної безпеки. Подальший розвиток теорії та практики забезпечення інформаційної безпеки особистості вимагає переосмислення терміна «інформація», спорідненого з ним – «інформаційна безпека особистості». Залишаються недостатньо дослідженими особливості сприйняття людиною інформації. Потребують подальшого визначення роль, місце, рівні, інструменти інформаційної безпеки особистості у сфері забезпечення національної безпеки держави.

Напрямом подальших досліджень може бути визначення підходів щодо розроблення концепції забезпечення інформаційної безпеки особистості в системі національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Богданович В.Ю., Мачинський А.Я. Методологические основы системных исследований проблем военной безопасности государства. Киев :[б.в.], 2001. 172 с.
2. Бірта Г.О., Бургу Ю.Г. Методологія і організація наукових досліджень : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 142 с.
3. Попович В.М. Теорія держави і права : концепція, праксеологія та методологія розвитку : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 384 с.
4. Протосавітська Л.С. Істрія держави і права України. Навчальний посібник. Київ : ФОП Ямчинський О. В., 2019. 360 с.

5. Про громадянство України. Закон України від 18.01.2001№ 2657-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>.
6. Про інформацію. Закон України від 02.10.1992№ 2657-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
7. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію. Закон України від 21.10.1993 № 3543-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>.
8. Про національну безпеку України. Закон України від 21.06.2018№ 2469-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
9. Ладанюк А.П., Власенко Л.О., Кишенюк В.Д. *Методологія наукових досліджень : навчальний посібник* Київ : Ліра-К, 2020. 352 с.
10. Малиновський В.Я. *Державне управління : навчальний посібник*. Київ : Атіка, 2009. 608 с.

References:

1. Bohdanovich V.Yu., Machynskiy A.Ya. (2001). *Metodolohicheskye osnovy sistemnykh issledovaniy problem voennoy bezopasnosti gosudarstva* [Methodological bases of systematic researches of the state military security problems]. Kyiv. 172 p. [in Russian].
2. Birta H.O., Burgu Yu.H. (2016). *Metodolohiia i orhanizatsiia naukovykh doslidzhen* [Methodology and organization of scientific research]. Tutorial. Press Tsentр uchbovoi literature. Kyiv. 142 p. [in Ukraine].
3. Popovych V.M. *Teoriia derzhavy I prava: kontseptsii, prakseolohiia ta metodolohiia rozvytku* [Theory of state and law : concept, praxeology and methodology of development]. Monograph. Press Yurinkom Inter. Kyiv. 384 p. [in Ukraine].
4. Protosavitska L.S. (2019). *Istoriia derzhavy I prava Ukrainy* [Istria state and law of Ukraine]. Tutorial. Press FOP Yamchynskii. Kyiv. 360 p. [in Ukraine].
5. Pro hromadianstvo Ukrainy [About citizenship of Ukraine] (2001). Law of Ukraine № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>. [in Ukraine].
6. Pro informatsiiu [About information] (1992). Law of Ukraine № 2657-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>. [in Ukraine].
7. Pro mobilizatsiinu pidhotovku ta mobilizatsiiu [About mobilization training and mobilization] (1993). Law of Ukraine № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>. [in Ukraine].
8. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy [On the national security of Ukraine] (2018). Law of Ukraine № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>. [in Ukraine].
9. Ladaniuk A.P., Vlasenko L.O., Kyshenko V.D. (2020). *Metodolohiia naukovykh doslidzhen* [Research methodology]. Tutorial. Press Lira-K. Kyiv. Ліра-К, 352 p. [in Ukraine].
10. Malynovskiy V.Ya. (2009). *Derzhavne upravlinnia* [Governance]. Tutorial. Press Atika. Kyiv. 608 p. [in Ukraine].